

Johs. Staugaard fortæller

Ved et besøg på Amtssygehuset i Gentofte den 12. februar 1956, hvor Statgaard for tiden er indlagt med en kvæstet skulder, har jeg benyttet lejligheden til at bede Statgaard fortælle lidt om cyklen og sin egen virksomhed igennem årene.

- Er det ikke nu den 1. april, du har 50 års forretningsjubilæum ?

- Jo, det er det.

- Det tror jeg ikke, der er ret mange af vore medlemmer, der har oplevet. Du er vist nok den eneste, der har oplevet. Du er vist nok den eneste, der har nået det.

Jeg kunne have lyst til adspørge, hvad du kan huske om cyklen fra din barndom ? Du må jo være født 1880, kan jeg regne ud.

- Den første cykel jeg kan huske, det er den høje, den har jeg også været ude at køre på. Men den første cykel, jeg selv havde, dengang jeg var hjemme i lære, havde jeg givet 5 kroner for, den var med sådan nogle små tynde ringe på; jeg havde købt den af en bondekarl derhjemme, men jeg fik den senere lavet om til cushion- ringe, helt lukkede een-tomme ringe, og den kørte jeg på en 2 - 3 år.

- Hvor store var hjulene ?

- 30" forhjul og 28" baghjul, og så var det ikke kuglelejer, det var pinollejer. Og den kørte jeg på hjemmefra og til Christiansfeld. Der var 12 mil frem og tilbage, ned over Kolding bakker, den gik lidt tungt.

- Hvad er det, du siger, til Christiansfeld. Hvor er din hjemegn ?

- Det er Fredericiaegnen. Min far var smed på landet, landsbysmed. Han var sønderjyde, og al min familie var fra Sønderjylland, så derfor cyklede vi jo derned.

- Hvor længe var du så om at tage sådan en tur ? Det kan du ikke huske ?

- Det tog en søndag, fra tidlig morgen til sen aften, fem og tilbage. Ja, det var min første cykel. Min ældste broder havde forretning i Børkop, og der kom jeg over i lære som forbundter, da jeg var 17 1/2 år gammel, det var racercykler, han solgte, landevejsracere.

- Nå, allerede dengang.

- Ja, de vejede ikke mere end 15 pund.

- Hvad årstal kan det have været ?

- Det har været 1897 - 98. Der lærte jeg færdig som forbundter, og så da jeg den 1. november 1898 blev udlært, rejste jeg til København og kom til at arbejde hos Bergmann & Hüttemeier og blev rammebygger. Det var dengang, vi fik amerikanske pladefittings, og fra 15. november og til nytår byggede jeg modeller. Jeg byggede 15 forskellige for at se, hvad for nogen han ville have. Så fik vi noget, der hed spolting-fittings, og ærligt talt, det er det samme, som svenskerne bruger den dag i dag med indvendige lodninger.

Så efter nytår fik jeg akkord på at lave rammer, som jeg samlede og slagloddede. Det fik jeg 6 kroner for stykker for. Jeg havde en stor tegning, jeg lavede dem efter. det tjente jeg mange penge ved.

- Hvor mange kunne du så lave på en dag ?

- Ja, det ved jeg såmænd ikke. For jeg måtte jo drive den halve dag for ikke at slå akkorden ned. Det måtte man jo ikke gøre.

- Nej, det gik ikke.

- Nå, det havde man opdaget allerede dengang.

- Ja, det kan du tro.

Der købte jeg forresten et sæt fittings, og så lavede jeg mig en cykel i fusk, det var uden frihjul, det kendte man jo ikke dengang. Det første frihjul, vi fik frem, det var Morrow med fiberbremse. Jeg kom kun til at være hos Bergmann & Hüttemeier i 8 måneder, fordi der på grund af lockouten i 1898 - 99 blev lukket for materialet. Så var der ikke mere arbejde. Jeg tog så fat ved landbrugsmaskiner og senere på motorværksteder, jeg flyttede i det hele taget omkring i landet. Bl.a. arbejdede jeg i Esbjerg, hvor vi monterede motorer til fiskeribrug. Der havde vi bl.a. en motor, som kunne gå begge veje.

Da jeg havde været der i to måneder, bad min broder mig komme over til København igen, hvor jeg arbejdede hos ham, indtil jeg i 1900 kom ind som soldat.

- Hvordan var cyklerne, da du kom over til din bror? Var man begyndt med luftringe?

- Ja, ja, det var man begyndt på, allerede inden jeg flyttede fra Hüttemeier. Hos Hüttemeier borede vi selv muffe og krankbokse ud. Det var med ind-skruede skåle, således som vi har dem endnu. Også krankskålene drejede vi selv. Vi havde cykler til både kr. 400. - og kr. 425. -, men dem, som jeg stod og lavede med Bergmann & Hüttemeiers eget mærke, blev solgt for kr. 200. - .

Alt hvad der hed cykelforretninger dengang lå oppe omkring Ny Rosenborg. Hele vejen omkring Ny Rosenborg var fyldt med cykelforretninger. Den engelske Humber lå i huset ud til Studiestræde.

- Hvor var det i Frederiksberg Allé, din broder havde forurening ?

- Det var i Frederiksberg Allé 29. Vi lavede rammer til grossisterne, og så var det, jeg kom ind som soldat. Efter soldatertiden kom jeg derud igen og var der til januar 1901, så rejste jeg til Hadsund og arbejdede på en maskin- og vognfabrik og jernstøberi. Jeg blev så indkaldt til vintertøjeneste i 1901 og kom tilbage til Hadsund igen, men derfra rejste jeg så i 1902 til Haslev og arbejdede der hos Andreas Birk. Vi lavede landbrugsmaskiner til Trifoleum og slagterierne, vi havde også alt arbejde for Gisselfeldt kloster. Jeg har indlagt vand på klosteret, i drivhusene og haverne og op igennem Peder Oxes ridestald til avlsgården. Fra Andreas Birk rejste jeg til Esbjerg igen og fik arbejde på et maskinværksted, hvor vi også havde alt muligt arbejde. Bl.a. flyttede jeg Bramminge mejeri fra Brammingegård og ned til Bramminge station.

Fra Esbjerg rejste jeg til Kraghave på Falster, hvor jeg selv fik cykelforretning. Den havde jeg i ni måneder, så havde jeg sat 400 kr. til, det var rigeligt til mig.

- Ville de ikke købe cykler dernede ?

- Nej.

- Jeg var så i 4 år til 1906 sammen med min broder, hvor vi bl.a. byggede rammer til L. Bendixen, som havde en stor fabrik i Nygårdsvej.

Den 1. april 1906 købte jeg forretningen i Gentofte af min broder på kredit og gav 1700.- kr. for det hele. Året i forvejen var jeg blevet gift og boede i Westend 28 og gav 30 kr. om måneden i husleje, det var mange penge, ja vore venner sagde også, at vi var skrupskøre, men det var en dejlig lejlighed, den var moderne dengang, der var rindende vand i soveværelset, og så var der WC, der boede vi, til vi købte hus i Gentofte.

Alle vore møbler var betalt, og så havde jeg 250.- kr. kontant, det var begyndelsen, og så sled jeg i det både nat og dag, der var åbent både søndag og mandag, der var ikke noget, der hed lukketid. Jeg har præsteret at arbejde fra fredag morgen til søndag eftermiddag uafbrudt både nat og dag.

- Byggede du rammer selv ?

- Ja, indtil fabrikkerne kom rigtig igang, byggede jeg alle mine cykler selv, jeg kaldte dem "Neutral", årsagen til dette navn var iøvrigt visse familiestridigheder, hvori jeg ville holde mig neutral, deraf navnet.

Jeg var iøvrigt den første cykelhandler i Nordre Birk, der begyndte at sælge cykler på afbetaling, kr. 10. - i udbetaling, værsgod, og 8. - kr. om måneden eller 2. - kr. om ugen.

- Hvordan gik så det ?

- Dengang var folk fattige, men ærlige, måske mere, end de er i dag. Hvad fik vi for cyklerne dengang ? Vi fik en 185 kr. til 200 kr., men vi tjente jo altså 50 pct. på udsalgsprisen.

- Men når du tjente 50 pct., var det så indbefattet arbejds løn ?

- Ja, vi byggede dem selv. det gik nu udmærket, jeg startede hver søndag morgen og kørte hele Nordre Birk igennem og krævede penge op, det gik godt, som før sagt, folk var nok fattige men ærlige, de fleste steder lå 2-kronen parat til mig.

Jeg har heller aldrig været slem til at tage fogeden til hjælp, det var forresten også dyrt dengang, hvis jeg f.eks. skulle have fogeden til Lyngby kostede det 13 kr. i fogedgebyr, foruden at jeg skulle betale drosken, dengang var det jo hestedrosker, der kørte ud, det var dyrt, så i stedet for tog man selv ud og hentede sine cykler, især hvis man opdagede, at kunden gik på værtshus, så sendte man kun et kort til dem med besked om, at man havde taget cyklen, men de kunne altid få deres cykler igen mod at betale de forfaldne afdrag.

- Havde I frihjul på cyklerne dengang ?

- Ja, det havde vi allerede, medens jeg var på Vesterbrogade. Det første der kom var Morrow frihjulet, derefter kom New de Parture, og senere kom der mange andre, f.eks. B.S.A. med både frihjul og gear-nav. Så kom Torpedo og slog vel nærmest alle de andre ud. Torpedo var jo blandt andet meget bedre i bremsen. Morrow havde jo den store fejl, at når man kom ud i regnvej, så gik det fast, så man kunne blive nødsaget til at skille navet ad for at komme til at køre igen, det var fiberbelægningen, der udvidede sig, når det blev vådt, navet var jo ingenlunde tæt.

Medens vi var på Vesterbrogade, begyndte vi med motorcykler, det var ved motorcyklernes første begyndelse, vi lavede også selv motorcykler, ikke med sidevogn, men med to hjul foran og så en stol imellem til at sidde i, det var med Fafnir motoren, som vi købte hjem fra Tyskland, mon ikke den eksisterer endnu i dag.

- Men det gik du fra igen ?

- Nej, jeg tog dem med til Gentofte. Jeg havde motorværksted der i mange år sammen med cykelforretningen.

Og det med knallerter er ikke noget nyt. Vi havde f.eks. en lille fransk motor på 3/4 hk., den blev sat ned i stellet, og så trak den med en rem til baghjulet, dem solgte jeg ikke så få af.

- Hvad hed den ?

- Jeg kan ikke huske navnet, men den kostede 200kr. Jeg var forresten reparatør af Ellehammer motorcykler for Korps Vestenholz, det var et militærkorps i lighed med Frivillig Skyttekorps, prins Valdemar, prins Aage, prins Erik af Grækenland og prins Axel kørte også Ellehammer, dem reparerede jeg også for, men efterhånden kom der jo mere moderne motorcykler frem og slog dem ud.

Jeg kan fortælle, at allerede medens jeg var på Vesterbrogade 20, flyttede F.Bülow ind på første sal der og åbnede en gros handel og begyndte import af motorcykler, bl.a. en der hed Fænomen, en stor motorcykel, det var den første, vi fik herhjemme med elektrisk tænding, ellers var det jo med akkumulatortænding, den havde jeg æren af at stille tændingen på, så meget var jeg da allerede med dengang. På selve det motormæssige havde jeg jo erfaring fra fabrikkerne, som jeg havde arbejdet på. Jeg solgte en del Fænomen motorcykler.

Når jeg holdt op med motorcykler, var det stærkt medvirkende, at motorcykler sviner så meget, og jeg skulle jo selv lave dem, det var ikke til at få folk til det arbejde, det var der ingen, der havde lært dengang, og det var ikke så godt for mig, når jeg samtidig skulle passe butikken.

- Hvordan var tiden før første verdenskrig ?

- Det var en god tid, man kunne godt betro folk noget, ærligheden var større, alt var mere pålideligt. Men så kom krigen 1914, og efter den tid sænkede moralen rent ud sagt, det kan ikke siges andet.

Under krigen kneb det med materialer, det var meget svært, men vi havde jo dog adgang til at få varer vest fra, så det gik alligevel bedre end under sidste krig, og lidt fik vi jo også fra Tyskland, for de måtte jo levere noget for alle de varer, de fik herfra, så de gik nogenlunde. Det, det kom til at knibe mest med, var gummi.

- Cykelhandlerne lavede selv dæk i tidligere tid ?

- Ja, den gang jeg var på Vesterbrogade 2, købte jeg lærredet og skar det selv til, slangerne købte far, han lavede dem i kælderen, der hvor Nørholm har sin forretning.

Da jeg var i lære, lavede vi også dæk, vi købte lærredet og skar det selv til, slangerne købte vi færdige - almindeligvis hos Arvé, det senere Schiønning og Arvé, og så havde vi forme, de blev lavet over, det var altid kantrådsdæk med fastlærred, vulstdæk og stræklærred kendtes ikke, slangerne blev klistret på, vulkanisering var der ikke noget, der hed.

- Hvorlænge holdt disse håndværksfremstillede dæk ?

- Vel omtrent til 1908 - 1909.

- Men selve holdbarheden ?

- De var slidstærke, men meget døde at køre på.

Under krigen 1914 - 1918 var der igen nogle, der begyndte at lave dæk. Jeg husker blandt andet, at der var en ude i Nordre Frihavnsgade, de blev lavet i vand og var smask våde, når vi fik dem, de var helt flade, og når der var kørt lidt på dem, blev de for store.

Efter at jeg i 1915 havde været indkaldt til sikkerhedsstyrken, tog jeg mig en lille ferie hos mine svigerforældre i Jylland, hvor mine børn altid har været på ferie, men det varede for længe for mig, jeg tog ned til Nellesmann i Randers og købte varer for godt et par tusinde kroner, det var mange penge i 1915. Jeg købte billigt og fik 10 pct. ekstra rabat, betalingen var kontant.

Det var første gang, jeg handlede i firmaet i større stil, jeg har handlet hos dem uafbrudt siden, senere kom firmaet til at hedde Nellesmann og Drewsen og flyttede ind i Fredericiagade med deres københavnsafdeling. Jeg var som gæst med til en frokost på hotel Continental på Kongens Nytorv den dag, de åbnede.

Som før sagt var det svært med dæk og endnu værre med slanger, med der havde jeg fået købt 800 Michelin slanger, som jeg havde liggende i kasser, der var sømmet til og lagt ned i talkum.

Disse slanger var meget værd for mig, det var sådan, at grossisterne gerne gav et Schiønning-dæk bare for at få en slange.

- Var du virkelig sådan ?

- Ja, det er rigtigt, sådan var tiderne.

Under forrige verdenskrig tjente vi mange penge, men så kom inflationen omkring 1920, særlig 1921 var det hårdeste for mig, jeg havde BSA-cykler, som jeg solgte 125 kr. under min egen indkøbspris, og så sagde jeg endda farvel og tak, når kunden gik ud af døren, og jeg havde pengene i kassen.

- I var kommet op i alt for store priser, hvad gav du for en cykel ?

- Ja, jeg gav godt 500 kr. for en BSA, jeg havde engang en kunde, der købte 15 á 650 kr., det var på den tid, da det var svært at skaffe dem. Simonsen og Nielsen havde agenturet den gang, senere gik det jo altså helt anderledes.

Da krigen udbrød i 1914 vedtog grossisterne, at de ikke skulle have deres repræsentanter ud og rejse, men at de i stedet skulle have katalogpriser for deres varer uden rabat.

Jyden, Ålestrup, der ikke var medlem af grossererforeningen, havde en filial på Vesterbrogade 24, der var en bestyrer, der hed Skougaard, hos ham købte jeg et stort parti varer til en meget fordelagtig pris.

Jeg kom ud for at skulle bruge en original forhjulsaksel, det firma, der havde agenturet, forlangte bruttoprisen for den, men jeg lavede så meget ballade over det, og jeg havde min slutseddel med en fastlagt rabat på katalogprisen, så dir. Carl Simonsen, der var formand for grossererforeningen, sammenkaldte deres medlemmer en gang til og fik ophævet den tidligere vedtagelse.

Repræsentanterne blev så igen sendt ud at rejse, og jeg husker, at Svendsen fra Simonsen og Nielsen ringede til mig og spurgte, om det havde interesse, at han besøgte mig, og det havde det, siden har jeg handlet med S.N. gennem Svendsen i over 40 år.

Direktør Simonsen tog altså det konkrete skridt, da sagen var lagt op, at annullere bestemmelsen. han var i det hele taget en mand med bestemte principper.

Men som tiden gik kom vi alligevel op på meget høje priser, Dunlop- og Schiønning-dæk var oppe på ca. 60 kr., og det har jeg dog aldrig taget, jeg kunne ikke få mig til det.

I det hele havde jeg et godt varelager, det var også medvirkende til, at jeg klarede mig ganske godt.

Jeg nåede da at blive så velhavende, at jeg sagde til min kone, at når jeg blev 50 år, ville jeg ikke være cykelhandler mere.

Da vi så kom til 1921, ramte inflationen vor branche, jeg sagde til dem inde i foreningen: Lad os sælge ud, men grossisterne ville ikke sætte priserne ned.

Men fakta var altså, at vi allesammen kom til at sælge billigt, meget billigt, vi brændte os, vi havde købt alt for dyrt.

- Prisene kunne altså ikke holde ?

- Nej, det var umuligt, ganske umuligt.

Fra 1921 til 1925 tabte jeg hele min sammensparede kapital.

- Jeg forstår, det var en streng tid at komme igennem ?

- Ja, og jeg havde endda købt villa i 1920. Jeg havde ganske vist en i forvejen, som jeg havde givet godt 10.000 kr. for i 1916, den lå på Lillievej nr. 15, den kunne min kone bedre blive siddende ved, hvis jeg var blevet indkaldt til militærtjeneste igen, den solgte jeg i 1920 for 28.000 kr. kontant.

Den, jeg stadig bor i på Bregnevej nr. 7, havde jeg givet 40.000 kr. for, hvoraf jeg skulle betale 10.000 kr. på 5 år foruden almindelige renter og afdrag.

- Så var Staugaard spændt hårdt for ?

- Ja, det kan du stole på, men jeg klarede den, takket være at jeg havde et godt varelager og nogen kapital at tære på, men der var mange, der havde brugt pengene, eftersånden som de var tjent, og da så krisen kom, var der ingenting at stå imod med, og så var de færdige.

Fra 1925 begyndte det så at gå fremad igen, og så må jeg sige, at indtil 1940 var det i grunden en god tid. Folk levede jævnt og godt og kunne betale, i den periode var der virkelig et betalingsdygtigt publikum, indtil vi blev besat af tyskerne.

- Hvilken forskel var der på virkningen af den første og den anden krig ?

- Jeg synes, sidste krig var værre end den første.

Under den første gik det bedre at få nogle varer, vi havde jo forbindelsen til de vestlige lande, og handelen var mere fri - der var megen forskel.

Under den sidste krig kunne vi jo kun få varer fra Tyskland, og det var kun lidt, og det, vi fik, var ikke meget værd.

I årene op til 1940 var mit varelager altid på ca. 35.000 kr., men da krigen var forbi, var jeg nede på 5.000 kr.

Vi klarede os dog alligevel, vi havde meget arbejde, så jeg måtte holde to svende under hele krigen.

Mit varelager var altså stærkt forringet, men jeg havde gemt pengene, således at jeg har kunnet supplere op igen, efterhånden som der er kommet bedre forsyninger frem.

- Du må jo have mødt nogle kendte personligheder i de mange år, du har drevet din forretning, du har nævnt gamle dir. Simonsen, der må jo også være andre ?

- Ja, det har der, og mange er kommet hos mig og slået en sludder af, men mange gik det skidt for efter forrige krig, andre klarede sig med nød og næppe igennem.

Men den slags, der har papirerne og kan beholde dem og ikke skal sælge dem for at leve, de bliver altid velhavende igen.

- Når du nu ser hen over den tid, du har drevet forretning - 50 år -, synes jeg du det har været en kedelig tid med varemangel og vanskeligheder under to verdenskrige, eller kan du sige, at du har været glad for din tilværelse som cykelhandler ?

- Jeg har prøvet både opgang og nedgang, både gode og dårlige tider. Men det kan jeg godt sige dig, Jørgensen, jeg har altid været glad for mit virke, jeg har altid været glad for min forretning og for mit hus, jeg har aldrig spekuleret på nød og den slags, om det gik op eller ned, det har aldrig slidt på mig og mine nerver, jeg har altid været glad og tilfreds, jeg har haft en god kone og et godt hjem, fire flinke børn, de har fået en pæn opdragelse, en god skole, og de har taget deres eksamen allesammen, de fik deres uddannelse i musik, ellers hvad de havde lyst til.

Og selv om jeg må sige, at jeg i dag ikke er velhavende, så er jeg heller ikke fattig. Jeg siger så tit, og jeg tror det er et godt ord: Jeg er ikke fattig, men penge har jeg ikke nogen af.

Og skal jeg holde op en dag, og det skal jeg jo, hvad jeg så skal, det må tiden vise - - - men jeg har aldrig været utilfreds med min tilværelse.

Og således sluttede vor samtale for denne gang, vi ønsker allesammen Staugaard en god og snarlig bedring, så vi igen kan se ham rask i sin forretning og ved foreningens møder, samt at der kan blive lidt tid til at nyde tilværelsen hjemme på Bregnevej.

F. C. Jørgensen.

Sakset fra Styret 1956